

В Інституті літератури

МІЖНАРОДНИЙ СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ СЕМІНАР

5 червня 2018 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка відбувся міжнародний науковий семінар "Національна і культурна ідентичність у словацькій і українській літературах XIX – початку XX ст.". Цей семінар – уже другий із низки заходів, що їх проводить Інститут літератури в рамках спільного трирічного проекту з Інститутом словацької літератури Словацької Академії наук. Учасниками стали науковці відділу шевченкознавства та співробітники Інституту словацької літератури. Науковий захід також відвідав другий секретар посольства Словацької Республіки в Україні Браніслав Галло.

Відкрив науковий захід директор Інституту літератури, керівник проекту з українського боку *Микола Жулинський*, привітавши колег із Словащини та висловивши побажання, щоб зв'язки між українським і словацьким інститутами розвивалися й зміцнювалися. Із вітальним словом звернувся також директор Інституту словацької літератури *Дана Гучкова* і керівник проекту зі словацької сторони *Івана Тараненкова*, які висловили сподівання, що українсько-словацьке співробітництво буде "сягати за горизонт" сучасного партнерства.

О. *Боронь* у доповіді "Тема національного відродження у творчості Тараса Шевченка і Яна Коллара: перегуки і контрверзи" відстежив суголосні мотиви у трактаті словацького письменника "Про літературну взаємність між племенами і наріччями слов'янськими" із Шевченковою поезією, довів обізнаність українського митця із сонетами 267 (мовою оригіналу) та 75 (у перекладі російською) з поеми Я. Коллара "Дочка Слави" за збіркою А. Метлинського "Думки і пісні та ще дещо" (Харків, 1839). Доповідач розглянув також суттєві розбіжності між обома письменниками в художньому трактуванні теми національного відродження.

І. *Тараненкова* в доповіді "Ваянський і українське питання (До типології культур Світозара Гурбана-Ваянського)" ознайомила слухачів із ставленням видатного словацького національного та культурного лідера, письменника й журналіста до української емансипації у другій половині XIX ст. Його підхід до національних та культурних проблем був позначений впливом концепції слов'янської єдності та русофільії як єдиної можливості для "маленьких" слов'янських націй вижити і завершити свою історичну місію. Тому посилення української емансипації Ваянський розглядав як ослаблення слов'янської єдності. І. Тараненкова наголосила, що Ваянський проігнорував паралелі між словацькою й українською національною боротьбою, критикував зміну ставлення словацької та чеської інтелігенції до цієї проблеми на рубежі XIX–XX ст. Р. *Харчук* (доповідь "Слов'янофільство Шевченка: витоки і контекст") розглянула процес становлення інтелектуальної течії слов'янофільства, виокремивши класичне російське, що було тлом для становлення українського варіанту цієї інтелектуальної течії. Водночас український варіант був виразно альтернативним до російського зразка. Дослідниця спинилася на знайомстві М. Рігельмана з Л. Штуром і В. Ганкою, також внесла уточнення, що П.-Й. Шафарик почув про Т. Шевченка, вірогідно, таки 1843 року, а сам поет міг першу інформацію про чеського славіста отримати від М. Максимовича. Проблемастика та полемічна налаштованість доповіді Р. Харчук сприяли активній дискусії, у якій узяли участь М. Жулинський, Г. Грабович, П. Михед, В. Мовчанюк.

Д. *Гучкова* в доповіді "Словацька рецепція української літератури на початку XX ст." зазначила, що переклади української літератури з'являлися в словацькій пресі спорадично з 1860-х років. Також вона наголосила, що, крім старшого покоління словацьких письменників, таких як Ізидор Жіак Сомоліцький або Пітер Белла Горал, орієнтованих в основному на реалістичну поезію, у популяризації української літератури брали участь автори-модерністи – Франтишек Вотруба та Юрай Славік Нересніцький. Завдяки їм словацькі читачі ознайомилися із творами Тараса Шевченка, Василя Стефаника, Богдана Лепкого, Бориса Грінченка та Лесі Українки. Видатному фольклористу та літературознавцю українського походження була присвячена доповідь М. Жулинського "Творча діяльність Миколи Мушинки в контексті словацької культури". Особливу увагу дослідник зосередив на розвідках М. Мушинки в галузі межової етнології, його фольклорних записах та наукових роботах, зокрема дисертації на тему "Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття та його зв'язки з чехами і словаками". Ця історіографічна праця про видатного вченого-фольклориста була "вирощена" на невідомих матеріалах із його творчої спадщини, віднайдених М. Мушинкою в архівах Києва, Львова, Москви, у приватних колекціях.

У виступі Р. *Пассія* "Змішана ідентичність. Деякі теоретичні аспекти дослідження східнокарпатського прикордонного ареалу" було розглянуто взаємозв'язок між словацькою літературою та культурою XIX–XX ст. і східнокарпатським прикордонним регіоном у контексті Центральної Європи. Автор зауважив, що цей багатоетнічний регіон є одним із відносно незалежних культурних областей Центральної Європи. У роботі досліджується проблема паралельних процесів "національного відродження" (словаків, т. зв. русинів, українців, угорців) в етнічно неоднорідній області Східної Словащини, де процес культурної та етнічної самоідентифікації рухався по складнішій траєкторії, ніж в "основних" областях, населених відповідними етнічними групами. У доповіді "Невідомі та малознані сторінки спадщини Франка-словакіста" Г. *Карпінчук* ознайомила із присвяченими словацькій літературі матеріалам з особового фонду письменника та його бібліотеки, що зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. Серед унікальних матеріалів архіву І. Франка – три автографи перекладу поезії "Kozak" ("Козак") С. Халупки та недрукований відгук ученого на реферат В. Гнатюка "Словацький опришок Яношік в народній поезії" (атрибуція, відчитування з автографа, переклад із німецької мови – завідувача сектору класичної української літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка М. Бондаря). Г. Карпінчук звернула увагу на листи до І. Франка словацьких діячів П. Мудроня (1896) та П. Тота (12 січня 1900 р.), які потребують републікації з перекладом українською мовою. У доповіді А. *Драганової* "Українські теми у словацькій пресі межі XIX і XX ст." подано огляд української проблематики в журналі "Голос", що був трибуною для молодого покоління словацьких інтелектуалів, яке виступало проти національної та культурної політики Ваянського.

Семінар став спробою означити спільні процеси та явища в українській і словацькій літературах на межі століть. Діалогічність та новизна доповідей, жваве дискусійне їх обговорення засвідчили актуальність обраної теми проекту та перспективність подальшої співпраці в цій царині.

Євгенія Лебідь-Гребенюк
м. Київ

Отримано 14 червня 2018 р.